

מיקרופון בשבת / השמעת קול – 1091

לקמן בעז"ה נדון על אחת השאלות בדין מיקרופון בשבת והיא האם יש איסור "השמעת קול" בשימוש במיקרופון, הן לשיטת השו"ע (ע"פ סייגי הגר"ע יוסף זצ"ל והאג"מ) והן על פי שיטת הרמ"א. – ויש לשים לב שלפנינו מקרה 'מסובך' יותר כיון שהוא עצמו משמיע הקול בשבת עצמה ולא מכוון מערב שבת - והאם יש דין "השמעת קול" בקולו של אדם ?

האם זה מותר בשבת ?

https://stwww1.weizmann.ac.il/communication/?page_id=555

שו"ת הלכות קטנות חלק ב סימן רעו

שאלה היו יושבין במערה וקורין את המגילה וא' שומע מרחוק הבת קול וכן בשופר אם יצא ולא ששמע קול הברה אלא בת קול ברור. תשובה אפשר דכיון דבעינן (ר"ה כ"ט) שומע ומשמיע ואותו בת קול שנעקר ונצטייר באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע דלא יצא רמו לדבר מפיו (דבר) [יקרא] אלי (ירמי' ל"ו) דבעינן שומע מן הפה ולפי זה אפשר שעדים ששמעו בת קול של מגדף שאין מעידין ואין ב"ד מקבלין בת קול ויש כעין ראייה מאריתא דדלאי דפרק כל הבשר (ק"ו), לפי"ז לא יצא אם שמע ת"ש או מגילה ע"י פאנאגראף וטעלפאן ע"י בחיי אר"י סי' ל'.

מתי "נגמר" קולו של אדם ומתי מתחילה "בת קול" ? האם כל "בת קול" יש בה איסור השמעת קול בשבת ?

באור הלכה סימן תקפז סעיף א

ודע עוד דטבע הוא לתוקע בין ההרים או ביער נשמע קול החוזר ומדסתמו הפוסקים ולא הזכירו דיש לזוהר בענין זה משמע דאין זה עירבוב הקול אלא הקול נכפל אחר שנגמר הקול הראשון

באר את דבריו ! (עיין נעם כ"ג עמ' קפ"ה בהקדמתו של פרופ' לב לגבי התוקע לתך הדות ובדבריו שם בחשש בעזרת נשים)

נעם כ"ג – מאמר פרופ' לב

דבור, השמעת קול על ידי כלי זמר, או על ידי אמצעי אחר מעוררים גלי קול בסביבה. גלים אלו מתפשטים באמצעות חומר כגון על ידי אויר גזים נוזלים או על ידי מוצקים בהעדר חומר אין העברת קול. כשמרוקנים את אויר מחדר סגור אי אפשר לשמוע את הקול. גלי קול מתפשטים במרחב לכוונים שונים כוון ההתפשטות תלוי מצורת וכוונו של מקור הקול של המערכת שיוצרת ומנחה את הקול באמצעות אפרכסות למשל אפשר להעביר את הקול למרחקים אבל לכוון מוגדר ולזוית מוגדרת ששם האפרכסת מופנה אדם שעומד בכוון אחר כמעט ולא ישמע את פליטת עצמת קול היוצאת מן האפרכסת

שו"ת שבות יעקב חלק ג' סימן ל"א

גדולה מזו הוי לן לאשמעינן דאסור לאדם לדבר עם חבירו בשבת אם הוא עומד חוץ לתחום ממנו... אמור מעתה הרואה את חבירו חוץ לתחו' תוך ששה עשר מיל יהי' אסור לדבר עמו או ליתן לו שלום... וביחוד ע"י כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעים קול על כמה וכמה מילין בריחוק מקום יכול אדם לדבר עם חבירו דבר זה יהי' אסור לדבר עמו בשבת ומעולם לא שמענו שום פוצה פה לפקפק בנדון זה.

מה הוא הכלי המיוחד לדיבור ?

שו"ת בית יצחק תוכן העניינים יורה דעה ב

הגה בפנים דברתי אודות נר עלעקטרי אזכיר בזה בדין אם רשאים לדבר בשבת ע"י מכונה הנקראת טעלעפאן. והנה לפע"ד יש איסור בדבר ושומר נפשו ירחק מזה. כי מלבד מה שמוכרח המדבר במכונה כזאת להכות מקודם בפעמון עת ירצה לדבר וזה אסור משום משמיע קול יש לאסור עוד משום דע"י סגירת זרם העלעקטרי נולד כח עלעקטרי וזה אסור בשבת דכמו בסחופא כסא אשיראי אמרינן בביצה כ"ג דאסור משום דמוליד ריחא ה"ה דאסור לעשות עלעקטרישע פערבינדונג בשבת ומה"ט לדעתי יש לאסור לעשות זאדאוואססער בשבת משום דגם שמה מוליד הרכבה חמית [חעמישע פערבינדונג] ואין לדמות הטעלפאן להא דמבואר בשבות יעקב ח"ג סי' ל"א שהראני הרב הגדול מ' משלם סאלאט נ"י מפה"ק שכי' בזה"ל וביחוד ע"י כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעים קול על כמה וכמה מילין ובריחוק מקום יכול אדם לדבר עם חבירו ויהי אסור לדבר עמו בשבת ומעולם לא שמענו שום פוצה פה לפקפק בנידון זה עכ"ל דהתשובה הנ"ל בשבוי"י נכתבה מהגאון מ' דוד אפפענהיים זצ"ל עוד בשנת תפ"ב ואז לא ידעו עוד מכונת טעלעפאן שנתחדשה בזמנינו. ובדאי כלי אחר הי' לפני הגאון הנ"ל שלא הי' בה החששות האלו אבל בטעלעפאן שיש לחוש להתעוררות כח החשמל עלעקטריציטעט בודאי יש ליזהר בשבת ואף אם מכה הפעמון ע"י נכרי כיון שאין קול המדבר נשמע רק ע"י העמפפאנגס אפערטאט והעמפפאנגס אפערטאט עושה ע"י העלעקטרישע שווייגונגען טאהנשווייגונגען בהעמבראן וע"י זה הקול נשמע הוה ג"כ משמיע קול בהמכונה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק ד סימן כו

נוסף לכל זה יש בעצם השמעת קול הנאומים ע"י הרם - קול גם משום אוושה מילתא שיאמרו הרם קול של ציבור פלוני ושל קהל אלמוני עובד בשבת, וכן אנשים שלא יעמדו על הדבר מקרוב יחשבו שסודר כל עצם העמדת הרם קול בשבת גופא לפני השמעת הנאומים ועברו על איסור הבערת חשמל בשבת. דומיא שמצינו באו"ח סי' רנ"ב סעי' ה' שאסרו משום כך ריחים של מים בשבת... ולא התירו אפילו בגוונא שיפורסם שסודר הכל מע"ש....

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ט אות ב'

עתה נפן לברר אם מותר להשתמש ברם קול בשבת ויו"ט.... באופן ששעון אבטומטי יחבר אותו עם הזרם בשעה הדרושה, או ישאיר אותו כל השבת דלוק ומחובר לזרם מאתמול. שאלה זו נוגעת גם לענין רדיו אם מותר להשאיר מקלט הרדיו פתוח לפני השבת או שיפתח מאליו בשבת ע"י שעון הערוך לכך מאתמול כדי לשמוע בשבת את השידורים (באופן שהמשדר וכן שאר כל המלאכות הכרוכות בכך נעשות אך ורק ע"י נכרים וגם לצורך נכרים)... מ"מ נראה דלא מצינו איסור השמעת קול כי אם ע"י מעשה ולא בדבור גרידא אף על פי שגורם בכך שגם כלי ינגן בדיוק כמותו. ומה שע"י דבורו הוא משנה את עצמת הזרם להיות פעם חזק ופעם חלש האי נמי לאו כלום הוא...

אולם ראיתי בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב במפתחות לסי' ל"א המובא להלן דהאי גאון ז"ל סובר דעצם הדיבור בטלפון אסור משום השמעת קול ע"י כלי¹ וז"ל: "כיון שאין קול המדבר נשמע רק ע"י העמפאנגס אפערטעט והאנפאנגס אפערטעט עושה ע"י העלעקטרישע שוינוגונגען טאהנשווייגונגען בהעמבראן וע"י זה הקול נשמע הוה ג"כ משמיע קול בהמכונה". ונראה שגם מדבריו משמע שסובר כמו שכתבנו דא"א כלל לצאת בשום קריאה וברכה ששומעים דרך מגביר קול וטלפון, כיון שסובר דהואיל והקול נשמע מכלי ולא מאדם ה"ז אסור משום השמעת קול ע"י כלי וכיון שכך ממילא נשמע דה"ה נמי שא"א לצאת ידי מצוה בשמיעה ששומע מכלי (אך מסופקני דאפשר שאין כוונתו משום השמעת קול אלא כוונתו דכיון שזה ע"י זרם של חשמל לכן אסור. אך אי"כ לא ידעתי בעניי שום טעם לכך. כי נלענ"ד דמה שהוא סובר שם שיש איסור מוליד אינו אלא תחלת ההתקשרות שהוא עושה מעגל חשמלי ומוליד זרם, אבל לא מה שמדברים אח"כ לאחר שהמעגל נשלם וכבר יש ביניהם קשר).

ומיהו אם ננקוט כדבריו שאסור משום השמעת קול, נמצא שאסור לדבר בשבת עם אלה אשר אזנם כבדה משמוע ומשתמשים במכשיר שמיעה, כיון שהמדבר אליו מכיון להשמיע קול בשבת ע"י המכשיר, ויהא אסור לפי"ז לקרוא לאנשים כאלה לעלות לתורה בשבת ויו"ט מפני שהקורא בתורה ודאי מכיון להשמיע קול קריאתו לאזני העולה, ואף הוא עצמו כשמברך או קורא ק"ש בשבת צריך לכיון לא להשמיע את קולו לאזניו ע"י המכשיר, והוא פלאי.

אולם נלעני"ד נראה שזה רק דיבור גרידא ואין זה אלא אולודי קלא של אדם ובכגון דא לא גזרו רבנן. אף שודאי אסור להשמיע בשבת קול אדם עיי' כלי המיוחד לכך כמו תקליט וכדומה, היינו מפני שהפעלת הכלי משמיע קול הוא דאסור, אבל אם הכלי ערוך מאתמול לא מצינן שגזרו חכמים על אדם שלא ידבר אן לא ינגן בפיו מפני שקולו עובר גם דרך כלי ונשמע למרחקים, וכמו שהבי"י עצמו מביא שם מהשבות יעקב עיין שם, ואף על גב דיש לחוש שמא יבוא לתקן את הכלי כדי להשמיע היטב מה שמדבר או מנגן בפיו, מ"מ נלעני"ד דאין זה כלול בגזירת חז"ל והו"ל כגזירה חדשה ואין לנו להוסיף על הגזירות ואף שקול המדבר עושה במכשיר שנויים כבירים בזה שגלי הקול שלו משתנים לגלי חשמל ושוב חוזרים אח"כ לגלי קול, מ"מ אי אפשר לנו לחדש איסור שלא נזכר כדבר הזה בש"ס ופוסקים כיון שענייניו רואות שהוא רק משמיע בכך את קולו לאזנו של השומע.

והיה נלעני"ד שגם לדין יש לדון במעביר את הקליטה מגל לגל דכמו שאסור לנעוץ מחט של גרמופן בתוך חריצי תקליט כדי להשמיע קול משום דאע"ג שאפי' לצפצף בפה קול של שיר שרי, מ"מ כששומעים מהגרמופן אפי' קול דברים בעלמא חשיב שפיר כהשמעת קול עיי' כלי המיוחדת לכך ואסור, והיה נראה לכאורה דגם בנד"ד הרדיו והרם - קול אף אם רק משמיעים קול של נגינה או שיחות אנשים הרי זה חשיב לפי דברינו כאילו הקרטון של הרם קול והממברנה של הרדיו משמיעים קול כמו תקליט של גראמופן, ונמצא לפי"ד דבשעה שמעביר את הקליטה מגל לגל או משנה עצמת הזרם חשיב אז כנועץ מחט בתקליט או כמתקן כלי זמר כדי לשכלל את הקול, אפי"ה נראה דאפשר דשאני הכא כיון שהשמעת הקול אינה נעשית ממילא כי אם עיי' זה שמדבר או מנגן עיי' המיקרופון, ולכן גם השמעת הקול מתיחסת רק אליו ולא לזה שמסבב את הרגולטור... וכ"ש באופן ששומעים רק קול דברים ולא קול שיר אפשר גם לומר דבכה"ג לא גזרו רבנן (ועיין בערוך השלחן או"ח סי' של"ח שמצדד להקל במזלג של חזנים גם מפני זה שכל תכליתו רק בשביל שירת פה שלא נאסרה עיין שם)....

ואפילו להלבוש שכתב בסי' של"ח דמה שאסור להקיש בשבת על הדלת בכלי מיוחד לכך הוא לא משום דחיישינן שמא יכוין גם לשיר (ראה משנ"ב של"ח סק"ד ובשעה"צ) רק אסור משום גזירה שמא יתקן אותו, ונמצא שגם כאן יש לחוש שמא יבוא לתקן את הרדיו או את הרם - קול, מ"מ נראה דאין לחדש כלל גזירות מעצמנו ולאסור אף בכה"ג דלא קעביד כלל שום מעשה של השמעת קול, והקול נשמע רק מזה שמדבר או מנגן בקרבת המיקרופון, אך ראיתי בערה"ש של"ח אות ה' שכתב "דלהעמיד כלי שיר מערב שבת שישיר מעצמו בשבת ג"כ אסור - דכיון דהאיסור הוא שמא יתקן כלי שיר א"כ מה לי אם מנגן על ידו או מעצמו סו"ס יש חשש כשיראה שאינו יפה יתקנו". ולפי"ד מסתבר דגם בנד"ד אסור משום הך טעמא, אולם נלעני"ד נראה פשוט דגזירת חז"ל היתה שלא לעשות מעשה בשבת כדי להשמיע קול משא"כ בכה"ג דבשבת לא קעביד שום מעשה והכלי מנגן מאליו שפיר שרי, ועיין גם בשו"ע הרב ז"ל שכתב בסי' של"ח סעיף ד' דזוג המקשקש לשעות אף על פי שמשמיע קול של שיר והוא צריך לקול זה ומתכוין לו אפי"ה שרי אם הוא ערוך מאתמול עיין שם. גם השו"מ בשתתאי סי' נ"ג ועוד גדולי אחרונים כתבו מפורש דמה שהכלי שיר מנגן מאליו בשבת אין שום איסור זולת זה שחושדין בו שהוא מנגן בשבת.

אך אעפ"י כן נלעני"ד שאין להשתמש בשבת ברם קול או ברדיו אפילו אם הם ערוכים ומיועדים לכך מאתמול, דהא נקטינן שאסור ליתן חטים בערב שבת לתוך רחיים של מים כדי שיטחנו בשבת, ואף על גב ד"דידעי כו"ע שהרחיים טוחנות מעצמם וידעי נמי שהחטים הושמו שם מערב שבת" (כך לשון התוס' בשבת י"ח ע"ב בתוד"ה אין נותנים) אפי"ה אסור מפני שמשמעת קול ואוושא מלתא שיאמרו רחיים של פלוני טוחנות בשבת ואיכא זלזול שבת בזה שהשומעים את קול הטחנה יאמרו שבשבת התחיל המלאכה, והן אמנם דפליגי בה רבוואתי ומרן הב"י נוטה להיתר, עכ"ז הכריע הרמ"א בסי' רנ"ב כדעת רוב הראשונים שאסור וגם כל גדולי האחרונים הסכימו לכך. ועיין במג"א ס"ק כ"א, שמצדד לומר שאף אם נותן בידיים את החטים לתוך אפרכסת הרחיים בשבת ג"כ ליכא חיוב חטאת כיון שהטחינה נעשית ממילא ולא עיי' אדם ואפי"ה החמירו רבנן שלא לעשות כן גם מערב שבת.

האם לשיטתו - והשווה לעיל - נחשב השמעת 'קול אדם' בבחינת השמעת קול האסורה ?

"ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זייגער /שעון/ מערב שבת אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת" כמבואר בשו"ע סי' רנ"ב ושל"ח היינו מפני "שהכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו וביום שהוא מקשקש ומשמיע אין מתקנין אותו" (דרכי משה סי' רנ"ב או"ז), וגם בשו"ע הרב ז"ל בסי' רנ"ב אות ט"ז דייק לומר שההיתר הוא רק מפני "שכן הוא דרכו לעולם להעמידו בכל יום על יום שלאחריו", משא"כ אם בדרך כלל לא היו רגילין לכוון את השעון בכל יום על יום שלאחריו היה אסור להשאיר את השעון שיתקתק וישמיע קול בשבת משום האי טעמא דאוושא מלתא,

וא"כ מה שמותר להדליק ולכבות את האור בשבת ע"י שעון אבטומטי /אוטומטי/ היינו משום דדוקא השמעת קול הוא דאושא מלתא ואסור משא"כ כבוי והדלקה שרק נראין ולא נשמעין, וגם עיקר החשד אינו כי אם בתחלתן ואז הרי נעשה ונגמר ברגע כמימרא משא"כ בהשמעת קול, וכן דייק שם הרמ"א "ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול" אסור, ועיין במשנ"ב שכתב: "כלל בזה כל כיוצא בזה המשמיע קול דאושא מלתא ואיכא זילותא לשבתא".

וכיון שכן נראה שאף אם השאיר את הרם קול או את מקלט הרדיו פתוח מערב שבת או סידר פתיחתן בשבת ע"י שעון אבטומטי אפי"ה כיון דאיכא השמעת קול דאושא מלתא טפי הרי זה אסור (ומיהו לענין רדיו בכה"ג שאין הקול נשמע בחוץ והוא נמוך יותר מצלצול השעון יש להסתפק אי שרי או אסור). ואף אם יפרסם לרבים שהם פתוחים מאתמול או נפתחו ע"י שעון מ"מ כמו שאסור להשאיר את הרחיים טוחנות ולא מועיל כלל מה שיפרסם או שבלא"ה ידוע שנתן את החיטים מאתמול, והיינו משום דבדרך כלל אין רגילין כלל ליתן חיטים מאתמול, ה"נ כאן כיון דסתמא דמלתא רגילין לפתוח ולסגור את הרדיו בשעת השמוש ולא מאתמול וכן ברם - קול, וכיון דבכל פעם שפותח וסוגר הרי הוא מדליק ומכבה כמה מנורות שפיר מסתבר דאסור.

ולכאורה יש לפקפק דאפשר שלא אסרו רבנן השמעת קול בשבת כי אם דומיא דרחיים של מים שהחשד הוא ממש על אותו קול הטחינה הנשמע לרבים שיטעו לחשוב שהוא נעשה בשבת ע"י אדם, וכן בקשקוש השעון החשש הוא ג"כ על גוף הקול שאנו שומעים שיטעו לחשוב שנעשה בשבת ע"י אדם משא"כ ברדיו הרי ידוע לכל שקולות המנגנים או המדברים אינם נוצרים כלל כאן ע"י פתיחת המקלט כי אם נקלטים מהמשדר שבתחנת הרדיו, אלא שהמכשיר הזה רק קולט אותם הקולות וכן ברם - קול, וכיון שכן אפשר שאין זה דומה לרחיים של מים או קשקוש שעון שעצם הקול הנשמע הוא עצמו קול כזה שאסור לעשותו בשבת. עם כל זאת חושבני דלאו סברא הוא כלל לחלק משום כך, כיון שהכל יודעים שהפעלת הרם קול או המקלט של הרדיו כרוכה גם באיסור הבערה, לכן כך לי אם החשד הוא על עצם קול הטחינה או הקשקוש שאנו שומעים, או שהחשד הוא מפני שלא יתכן כלל להשמיע אותו קול כי אם ע"י איסור הדלקה וכל השומע קול כזה יטעה לחשוב שהמשמיעו עבר על מלאכת מבעיר...

וזאת למודעי שאין כוונתי לומר דאסור לשמוע רדיו בשבת משום גזירה שמא יבוא לכבות או להדליק את מנורת הרדיו כעין גזירת שמא יחתה בגחלים או שמא יבוא לתקן אותו, כי אנו אין בכחנו לחדש גזירות מעצמנו, רק בנד"ד הלא מפורש הוא בשו"ע דבכל מקום שיש השמעת קול איכא זילותא לשבת...

מנחת שלמה חלק ב' סימן ב'

גם מבואר בשו"ע סי' רנ"ב ושל"ח דמה שמותר להשתמש בשבת בשעון שמצלצל להודיע מספר השעות ואין חוששין להשמעת קול הוא מפני שהכל יודעים שרגילים לתקנו בכל יום על יום שלאחריו וביום שהוא מקשקש ומשמיע אין מתקנים אותו (לשון הדרכי משה בסי' רנ"ב מהאו"ז) וטעם זה שייך שפיר גם במקרה ובמיזוג אויר אבל לא במיקרופון או במדיח כלים...

שו"ת שבט הלוי חלק א סימן סו

על דשאינא מן קדמכון על דבר המיקראפון ורם - קול שמתקנינים ומעמידים אותו מע"ש ואינו מחובר לחשמל, אם מותר לדבר ע"י שבת

(ע"ש ש' שדן בהרחבה על אולדוי קלא בשבת האם האיסור הוא רק בקול שיר או בכל שיר)....

ג... (ואחרי הנחה זו (שאחרי העיון הוא הסכמת גדולי האחרונים), מיושב קושית המג"א על המחבר בסימן ש"ה דנהי דאינו מתכוון לשיר מ"מ כיון שמשמש להשמיע קול בזוג שהוא כלי המיוחד לשיר ולהשמעת קול בזה גם בלא כוונה לשיר אסור, אם לא שתאמר דהאי נידון דרמ"א נקרא כוונתו לכך יותר מזוג של בהמה... ד) היוצא מזה לדינא דלהשתמש במיקראפון ורם - קול בשבת איסור גמור הוא דהא משתמש בכלי המיוחד להשמעת קול ושיר וגם מתכוון להשמיע קול והרי הגזירה לפניך שמא יתקן כלי שיר, ובזה אפילו הסברא של לא בקי אין בכלי שיר לא שייכא, דהא בזה ... בכלי המיקראפון בקי אין בזמה"ז וגזירת חכמים במקומה עומדת... ואפילו אם יתעקש אדם לדחות כל הנחות שהנחנו. מ"מ הא מבואר בפוסקים אחרונים סימן של"ח דגם היכא דאין מעיקר הדין דין השמעת קול, מ"מ אסור לכתחילה משום זילותא דשבת, ואין לך זילותא דשבת גדול מלהרים קול ושיר ע"י כלי הנ"ל, וכמובן דכל דברינו בלי כח האלקטרי, דאם הוא מחובר לכח האלקטרי פשיטא ופשיטא דאיסור גמור הוא.

(מה הוא סוג המיקרופון שעמד בפניו?).